

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327.3(045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20085331>

**Процес демократичного регресу Грузії: проблематика
зовнішньополітичного позиціонування держави**

Бут Станіслав Анатолійович,

кандидат політичних наук,

асистент кафедри міжнародного регіоназнавства,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6713-5837>

Мицик Лариса Миколаївна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,

Історико-юридичний факультет,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,

Україна, Чернігівська область, м. Ніжин, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-9195-4456>

Волошенко Інна Олександрівна,

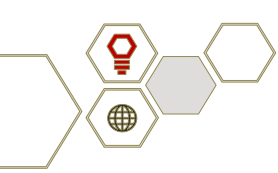
кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародного регіоназнавства,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0007-2879-5991>

Ощипок Іван Федорович,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та соціології,

Факультет суспільно-гуманітарних наук,

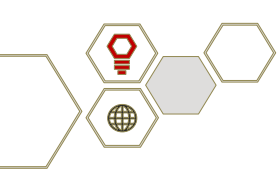
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6645-8856>

Прийнято: 12.10.2025 | Опубліковано: 30.10.2025

Анотація. Дане дослідження фокусується на процесі демократичного регресу Грузії як комплексному явищі, що поєднує внутрішньополітичну ерозію демократичних інститутів із трансформацією зовнішньополітичного позиціонування держави як ключового актора міжнародних відносин. Актуальність теми зумовлена тим, що після «Революції троянд» Грузія тривалий час розглядалася як успішний приклад прозахідної демократизації на пострадянському просторі, однак упродовж останнього десятиліття, особливо після початку повномасштабної війни Росії проти України, її політична траєкторія зазнала істотних змін. Увагу в дослідженні зосереджено на посиленні контролю над громадянським суспільством, тиску на незалежні медіа, звуженні простору для опозиції, ухваленні законодавства про «іноземний вплив», а також на фактичному згортанні європейського інтеграційного імпульсу, що на пряму впливає на зовнішньополітичне позиціонування Грузії.

Метою статті є комплексне теоретико-прикладне обґрунтування процесу демократичного регресу Грузії як чинника трансформації її зовнішньополітичного позиціонування в умовах російсько-української війни, загострення геополітичної конкуренції на Південному Кавказі та кризи європейської нормативної політики щодо держав Східного партнерства. Методологічну основу дослідження становлять інституційний,

конструктивістський, історико-порівняльний, дискурсивний і системний підходи, а також метод case study, метод аналізу документів, методи узагальнення та синтезу.

У дослідженні обґрунтовано, що сучасна політика «Грузинської мрії» створює суперечність між формально збереженим європейським і євроатлантичним курсом та реальною практикою деєвропеїзації, авторитарної консолідації й наближення держави до російської моделі політичного управління. Доведено, що російський чинник у грузинській політиці виконує безпекову, дискурсивну та інструментальну функції, а проросійський дрейф грузинської влади не усуває суспільної агентності, яка залишається важливим ресурсом демократичної стійкості країни. Зроблено висновок, що грузинський кейс демонструє взаємозалежність демократії, безпеки, зовнішньополітичної суб'єктності та міжнародної довіри, котрі на пряму впливають на визначення місця й ролі Грузії на світовій політичній арені.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня політика, держава, Грузія, ЄС, демократія.

The Process of Democratic Regression in Georgia: The Problem of Foreign Policy Positioning of the State

Stanislav But,

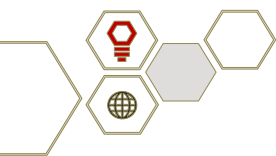
Ph.D. in Political Science, Assistant Professor at the

Chair of International Regional Studies,

Educational and Scientific Institute of International Relations,

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6713-5837>

Larysa Mytsyk,

Ph.D. in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
World History and International Relations,
Faculty of History and Law,
Mykola Gogol State University of Nizhyn,
Nizhyn, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9195-4456>

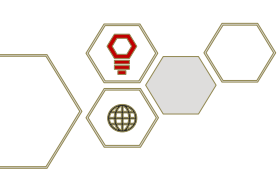
Inna Voloshenko,

Ph.D. in Political Science, Associate Professor at the
Chair of International Regional Studies,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0007-2879-5991>

Ivan Oshchypok,

Ph.D. in Political Science, Associate Professor at the
Department of Political Science and Sociology,
Faculty of Social Sciences and Humanities,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6645-8856>

Abstract. This study focuses on the process of democratic regression in Georgia as a complex phenomenon that combines the domestic political erosion of democratic institutions with the transformation of foreign policy positioning of a state as a key actor in international relations. The relevance of the topic is determined by the fact that, after the Rose Revolution, Georgia was for a long time regarded as a successful example of pro-Western democratisation in the post-Soviet space; however, over the last decade, especially after the beginning of Russia's full-scale

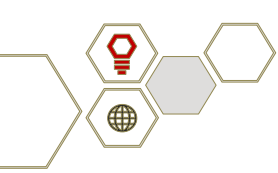

war against Ukraine, its political trajectory has undergone significant changes. The study focuses on the strengthening of control over civil society, pressure on independent media, the shrinking space for the opposition, the adoption of legislation on ‘foreign influence’, and the de facto weakening of the European integration impulse which directly affects Georgia’s foreign policy positioning.

The aim of the article is to provide a comprehensive theoretical and applied substantiation of the process of Georgia’s democratic regression as a factor in the transformation of its foreign policy positioning under the conditions of the Russian-Ukrainian war, intensified geopolitical competition in the South Caucasus, and the crisis of the European normative policy toward the states of the Eastern Partnership. The methodological basis of the study consists of institutional, constructivist, historical and comparative, discursive, and systemic approaches, as well as the case study method, the method of document analysis, and the methods of generalisation and synthesis.

The study substantiates that the current policy of the Georgian Dream creates a contradiction between the formally preserved European and Euro-Atlantic courses and the actual practice of de-Europeanisation, authoritarian consolidation, and the state’s approximation to the Russian model of political governance. It is demonstrated that the Russian factor in Georgian politics performs security-related, discursive, and instrumental functions, while the pro-Russian drift of the Georgian authorities does not eliminate societal agency which remains an important resource of the country’s democratic resilience. The article concludes that the Georgian case demonstrates the interdependence of democracy, security, foreign policy subjectivity, and international trust which directly influence the determination of Georgia’s place and role on the global political arena.

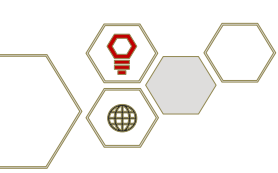
Keywords: international relations, foreign policy, state, Georgia, EU, democracy.

Постановка проблеми. Нинішні суспільно-політичні трансформації, що відбуваються в Грузії, є однією з найбільш показових тенденцій розвитку пострадянського простору, оскільки вони поєднують внутрішньополітичну ерозію демократичних інститутів із трансформацією зовнішньополітичної ідентичності держави. Після «Революції троянд» 2003 року Грузія тривалий час сприймалася як один із найуспішніших прикладів прозахідної демократизації у регіоні Південного Кавказу. Її політичний курс асоціювався з реформуванням державних інститутів, боротьбою з корупцією, європейською та євроатлантичною інтеграцією, а також поступовим дистанціюванням від російської сфери впливу.

Однак упродовж останнього десятиліття, особливо після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року, політична траєкторія Грузії зазнала істотних змін. На внутрішньополітичному рівні цей процес проявився у посиленні контролю над громадянським суспільством і тиску на незалежні медіа, звуженні простору для опозиційної діяльності, ухваленні законодавства, яке обмежує рамки функціонування неурядових організацій, а також у зростанні ролі неформальних центрів політичного впливу. На зовнішньополітичному рівні він виявився у фактичному згортанні європейського інтеграційного імпульсу, погіршенні відносин із Європейським Союзом і Сполученими Штатами Америки, а також у прагматичному, а подекуди й дедалі більш відкритому зближенні з Росією.

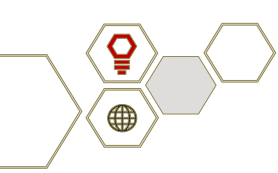
Особливої актуальності дана проблематика набула після парламентських виборів 2024 року та рішення грузинського уряду призупинити зусилля щодо початку переговорів про вступ до Європейського Союзу до 2028 року [4; 12]. Хоча ст. 78 Конституції Грузії й надалі закріплює європейську та євроатлантичну інтеграцію як стратегічний курс держави [8], практична політика правлячої партії «Грузинська мрія» дедалі більше суперечить цій конституційній нормі. Відтак, у грузинському випадку постає суперечність

між декларативною зовнішньополітичною ідентичністю, яка формально залишається проєвропейською, та реальною зовнішньополітичною поведінкою, яка демонструє ознаки деєвропеїзації, авторитарної консолідації й наближення до російської моделі політичного управління.

Таким чином, проблема демократичного регресу Грузії виходить за межі суто внутрішньої політики. Вона безпосередньо стосується зовнішньополітичної ідентичності держави, її міжнародної суб'єктності, ролі в Чорноморському регіоні, відносин із ЄС і НАТО, а також здатності протистояти гібридному впливу Росії. У цьому контексті Грузія постає не лише як приклад демократичного реверсу, а й як кейс зміни зовнішньополітичного самовизначення держави під впливом внутрішньої авторитаризації, олігархічного контролю, суспільної поляризації та зовнішнього тиску.

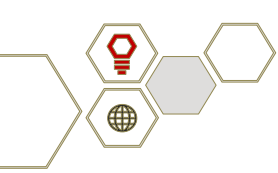
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика демократичного регресу Грузії розглядається у широкому науковому дискурсі, присвяченому автократизації, гібридним режимам, демократичній стійкості, зовнішньому впливу авторитарних держав і трансформації зовнішньополітичної ідентичності малих та середніх держав. Важливе значення для осмислення сучасних внутрішньо- і зовнішньополітичних процесів у Грузії має концепція автократизації, запропонована А. Люрманн і С. Ліндбергом [19]. Дослідники доводять, що сучасна автократизація рідко відбувається через одномоментний демонтаж демократії. Натомість, вона здебільшого має поступовий характер і здійснюється через послідовне обмеження демократичних процедур, тиск на опозицію, контроль над медіа, маніпуляцію виборами та використання правових інструментів для посилення влади правлячих еліт [19, с. 1095-1113]. Саме така логіка дає змогу пояснити грузинський випадок, де демократичний регрес відбувався не як формальне скасування демократичних інститутів, а як їх поступове наповнення авторитарним змістом.

Для теоретичного осмислення грузинського кейсу важливою є також концепція «конкурентного авторитаризму» С. Левицького та Л. Вея [18]. На думку дослідників, у конкурентно-авторитарних режимах демократичні інститути формально зберігаються, однак владні еліти систематично порушують демократичні правила гри, створюючи нерівні умови для опозиції [18, с. 5-12]. Саме ця характеристика є релевантною для аналізу сучасної політичної ситуації у Грузії, де виборчі процедури не були повністю скасовані, проте дедалі частіше супроводжуються адміністративним тиском, поляризацією, звуженням медійного простору та репресивною риторикою щодо політичних опонентів.

Окремий науковий інтерес становлять праці, в яких демократичний регрес Грузії аналізується не лише як внутрішньополітична криза, а і як поступове зміщення зовнішньополітичного позиціонування держави від західної траєкторії до орієнтованої на РФ моделі. У цьому контексті, К. Адамадзе прямо характеризує розвиток сучасної Грузії як «розворот від Заходу до Росії», наголошуючи, що правляча партія «Грузинська мрія» дедалі активніше імплементує елементи російської моделі «суверенної демократії»: апеляцію до загрози зовнішнього втручання, демонізацію Заходу, поширення конспірологічного нарративу про «партію глобальної війни», тиск на опозицію, незалежні медіа та громадянський сектор [5, с. 222-224]. Такий підхід дозволяє інтерпретувати проросійськість не лише як формальний зовнішньополітичний вибір, а й як комплексну політико-дискурсивну практику, за допомогою якої правляча еліта виправдовує авторитарну консолідацію влади.

Важливим для розуміння грузинського кейсу є також концепт авторитарного зовнішнього впливу, розроблений у межах досліджень гібридних режимів і пострадянської автократизації. Я. Толструп у цьому зв'язку використовує поняття «чорних лицарів» – зовнішніх авторитарних акторів, які підтримують недемократичних інкумбентів у пострадянських державах через надання політичної, економічної, інформаційної або

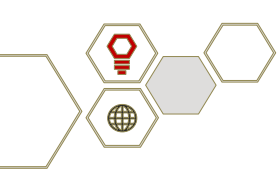

електоральної допомоги [27, с. 673-690]. У даному контексті значимим прикладом є Росія, котра на території Грузії не завжди діє через прямий примус: значно частіше її вплив виявляється опосередковано – через підтримку політичних наративів, які легітимізують антизахідність, страх перед війною, недовіру до ЄС і НАТО, а також уявлення про необхідність встановлення «нейтралітету» чи дотримання «обережного балансу» між Заходом і Росією.

Доцільним є і залучення підходу Л. Вея щодо слабкості демократизуючого зовнішнього тиску на пострадянському просторі [28]. Дослідник доводить, що там, де зв'язки із Заходом є слабкими або непослідовними, а внутрішні еліти мають достатні організаційні ресурси для концентрації влади, гібридні режими демонструють вищу здатність до авторитарної стабілізації [28, с. 231-261]. Грузинський випадок частково підтверджує цю тезу: попри високу суспільну підтримку європейської інтеграції, інституційна вразливість держави, олігархічна концентрація влади й недостатньо жорстка реакція західних партнерів створили умови для посилення проросійських політичних практик.

Окремий напрям досліджень у даному контексті стосується стійкості демократії та ролі громадянського суспільства. Е. Столленверк, Т. Борзель і Т. Ріссе розглядають стійкість як здатність суспільств і держав запобігати розпаду врядування, протистояти зовнішньому втручанням та підтримувати базові інституційні механізми в умовах криз [26, с. 1219-1238]. У випадку Грузії ця теоретична рамка дозволяє показати, що слабкість демократичних інститутів знижує здатність суспільства протидіяти російським гібридним загрозам, тоді як громадянська мобілізація, навпаки, залишається одним із небагатьох джерел демократичної стійкості.

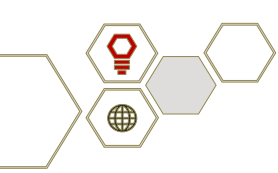
Вагомими для даного дослідження є висновки А. Мікаутадзе, згідно з якими демократичний регрес Грузії пояснюється через хибну дилему між безпекою та процвітанням. Авторка наголошує, що російська пропаганда,

підсилена війною РФ проти України, активізувала в грузинському суспільстві глибоко вкорінені страхи перед новою війною, а партія «Грузинська мрія» використала ці настрої та патронатні мережі для консолідації влади [21, с. 23-32]. Важливим є також підхід Е. Панчулідзе та Р. Янгса, які характеризують грузинський випадок через поняття «циклічної стійкості». Йдеться про ситуацію, коли процеси автократизації та демократичного опору розгортаються паралельно: влада посилює авторитарний контроль, але суспільство, водночас, демонструє вищий рівень мобілізації, плюралістичних цінностей і громадянського спротиву [23, с. 123-134].

Крім того, зміст дослідження І. Бйоркгауг, М. Боаса, М. Т. Гіске, К. Лефдала та Дж. Лю свідчить, що для значної частини грузинського суспільства Європа є не лише політичним союзом, а й системою цінностей, можливостей, верховенства права, академічної мобільності та економічного добробуту. Водночас, автори фіксують розрив між позитивним сприйняттям ЄС і критичним ставленням до ефективності розподілу європейської допомоги [7, с. 15]. Відтак, для аналізу зовнішньополітичного позиціонування Грузії важливою залишається концепція «нормативної сили Європи» І. Маннерса, згідно з якою Європейський Союз впливає на міжнародне середовище не лише через матеріальні ресурси, а й через здатність поширювати норми демократії, прав людини, верховенства права та мирного врядування [20, с. 235-258]. У грузинському випадку ця концепція дає змогу пояснити, чому відхід від демократичних стандартів одночасно означає послаблення зовнішньополітичної легітимності держави в очах країн-членів ЄС.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість праць, присвячених демократизації, автократизації та європейській інтеграції Грузії, низка аспектів залишається недостатньо розробленою. Так, демократичний регрес Грузії часто аналізується переважно як внутрішньополітичний процес – через призму виборів, партійної конкуренції, корупції, олігархічного впливу або слабкості державних

інститутів. Натомість, недостатньо уваги приділяється тому, як внутрішня авторитаризація змінює зовнішньополітичне позиціонування держави.

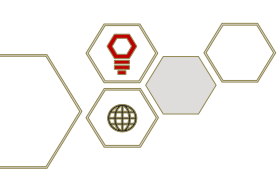
Також потребує глибшого осмислення взаємозв'язок між демократичною ерозією та зовнішньополітичною ідентичністю цього актора міжнародних відносин. Якщо у попередні десятиліття Грузія конструювала себе як прозахідна, демократична та євроатлантична держава, то сучасна політика «Грузинської мрії» формує суперечливу ідентичність: формально європейський курс залишається закріпленим у конституційній площині, однак практична політика дедалі більше віддаляє країну від ЄС і НАТО.

Недостатньо дослідженим залишається механізм трактування Росії одночасно як джерела загрози, можливості для виправдання політики та політичного ресурсу. Російський фактор не лише зовнішньо обмежує стратегічні можливості Грузії через окупацію Абхазії та Південної Осетії, а й внутрішньо використовується грузинською владою для легітимізації контролю, дискредитації опозиції та формування нарративу про нібито необхідність ведення «обережної» зовнішньої політики.

Крім того, поверхнево опрацьованим є питання суспільної агентності, особливо ролі молодого покоління, громадянського суспільства, незалежних медіа та проєвропейських протестних рухів у збереженні демократичної перспективи держави. Саме ці актори залишаються ключовими носіями альтернативного зовнішньополітичного бачення Грузії та її можливого повернення на шлях демократичного розвитку.

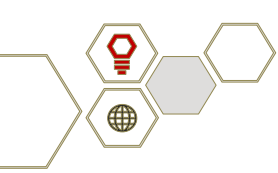
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексне теоретико-прикладне обґрунтування процесу демократичного регресу Грузії як чинника трансформації її зовнішньополітичного позиціонування в умовах російсько-української війни, загострення геополітичної конкуренції на Південному Кавказі та кризи європейської нормативної політики щодо держав Східного партнерства.

Для досягнення даної мети визначено такі завдання дослідження:

- 1) розкрити теоретичні підходи до аналізу демократичного регресу, автократизації, гібридних режимів і зовнішньополітичної ідентичності держави;
- 2) проаналізувати основні етапи політичної трансформації Грузії від «Революції троянд» до парламентських виборів 2024 року;
- 3) визначити роль російського чинника у процесі демократичного регресу Грузії та зміні алгоритмів її зовнішньополітичного позиціонування;
- 4) оцінити наслідки демократичного реверсу Грузії для її відносин із ЄС, НАТО і партнерами в Чорноморському регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демократичний регрес Грузії доцільно розглядати як багаторівневий процес, у якому внутрішньополітичні зміни безпосередньо впливають на міжнародне позиціонування держави. Методологічну основу дослідження становить поєднання інституційного, конструктивістського, історико-порівняльного, дискурсивного та системного підходів. Інституційний підхід використано для аналізу трансформації політичних інститутів Грузії, послаблення механізмів демократичної підзвітності, зміни балансу сил між гілками влади та зростання ролі неформальних центрів впливу. Конструктивістський підхід дав змогу розглянути зовнішньополітичну ідентичність Грузії як динамічну систему уявлень про місце держави в міжнародному середовищі, її ціннісні орієнтири, стратегічні пріоритети та значимих для неї «Інших» [30, с. 391-425]. Історико-порівняльний метод застосовано для відстежування еволюції політичного режиму Грузії від «Революції троянд» до парламентських виборів 2024 року, а також для зіставлення різних етапів її демократичного розвитку й авторитарного реверсу. Дискурсивний аналіз використано для вивчення політичної риторики «Грузинської мрії», зокрема наративів про «іноземне втручання», «суверенітет», «партію глобальної війни» та загрозу втягування Грузії у російсько-українську війну. Метод *case study* дозволив розглянути Грузію як окремий приклад взаємозв'язку демократичного регресу,

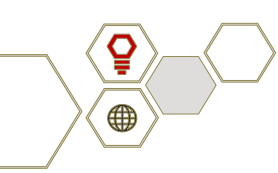

проросійського дрейфу та кризи зовнішньополітичної ідентичності. Також застосовано метод аналізу документів, за допомогою якого опрацьовано офіційні заяви інституцій ЄС, Конституцію Грузії, звіти міжнародних організацій, аналітичні матеріали та наукові публікації. Узагальнення й синтез використано для формулювання висновків щодо впливу демократичного регресу на зовнішньополітичне позиціонування Грузії.

У теорії міжнародних відносин зовнішньополітична поведінка держави визначається не лише матеріальними чинниками – військовими ресурсами, економічною потужністю або географічним положенням, – а й маркерами ідентичності, політичними наративами, уявленнями еліт про національні інтереси та очікуваннями зовнішніх акторів. У конструктивістській логіці інтереси держав не є наперед заданими, а формуються через ідентичності, соціальні взаємодії та уявлення акторів про себе й значимих для них «Інших» [30, с. 391-425]. Саме тому зміна внутрішнього політичного режиму держави може впливати на її зовнішньополітичну ідентичність, систему вибудованих союзів і міжнародну репутацію.

Після 2003 року Грузія будувала власну зовнішньополітичну ідентичність як держава, котра прагне повернення до європейського політичного простору. «Революція троянд» ознаменувала не лише зміну влади в державі, а і її символічний розрив із пострадянською моделлю політичного управління. Президентство М. Саакашвілі супроводжувалося реформуванням державного апарату, силових структур, антикорупційною політикою та активним просуванням курсу на повноцінну інтеграцію країни до НАТО і ЄС. Водночас, цей період характеризувався і деякими суперечностями: централізацією влади, тиском на політичних опонентів, надмірною роллю президентської вертикалі та обмеженістю демократичного плюралізму [25, с. 1-3; 18, с. 5-12].

Російсько-грузинська війна 2008 року стала критичним моментом для зовнішньополітичної ідентичності Грузії. З одного боку, вона посилила антиросійський і прозахідний консенсус у значній частині суспільства. З

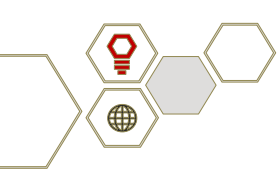

іншого боку, ця подія продемонструвала обмеженість західних безпекових гарантій і створила підґрунтя для подальших політичних маніпуляцій темою війни, миру та безпеки. Саме після «П'ятиденної війни» питання зовнішньополітичної орієнтації Грузії набуло не лише інституційного, а й екзистенційного значення: вибір між Росією та Заходом дедалі частіше сприймався як вибір між різними моделями державності, політичного режиму та суспільного розвитку [29, с. 1-30; 30, с. 391-425].

Прихід до влади «Грузинської мрії» у 2012 році був пов'язаний із запитом суспільства на зниження політичної напруженості, соціальну стабілізацію та обмеження персоналізованої влади М. Саакашвілі. Однак, поступово ця політична сила почала формувати нову модель управління, у якій демократичні процедури дедалі більше поєднувалися з олігархічним впливом, контролем над інститутами та послабленням опозиційного поля. Конституційні зміни, ініційовані після приходу «Грузинської мрії» до влади, завершили перехід Грузії до парламентської моделі управління і формально мали зменшити персоналізацію влади, однак на практиці лише посилили значення парламентської більшості та уряду, контрольованих правлячою партією [10; 13].

З погляду теорії гібридних режимів, такий розвиток подій демонструє поступове перетворення демократичних інститутів на інструменти збереження влади: формально вибори, парламент, судова система й партійна конкуренція зберігаються, однак їхня функціональність змінюється. Вони дедалі менше виконують роль механізмів підзвітності та політичної конкуренції, натомість дедалі частіше використовуючись для легітимізації домінування правлячої групи [18, с. 5-12; 19, с. 1095-1113].

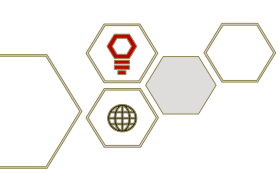
Після 24 лютого 2022 року цей процес набув нового виміру. Повномасштабна війна Росії проти України поставила Грузію перед складним вибором: або посилити солідарність із Україною та західними партнерами, або зайняти обережну позицію, мотивовану страхом перед новою російською

агресією. Офіційний Тбілісі засудив агресію Росії, однак відмовився надавати Україні військову допомогу, обмежившись переважно гуманітарною підтримкою. Така позиція суперечила настроям значної частини грузинського суспільства, яке активно демонструвало солідарність з Україною [2; 21, с. 23-32].

Однак, проросійську трансформацію сучасної Грузії не слід зводити лише до прямої залежності від РФ або до формального відходу від європейського курсу. Її доцільно розглядати як складний процес деєвропеїзації зовнішньополітичної ідентичності держави, у межах якого зберігається формальна риторика європейського вибору, але реальна політична практика дедалі більше відтворює російські моделі управління. Саме в цьому полягає специфіка грузинського випадку: формально курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію зберігається, однак практичні дії правлячої еліти – ухвалення законодавства про «іноземний вплив», тиск на громадянське суспільство, дискредитація Заходу та призупинення євроінтеграційного процесу – фактично підривають зміст цього курсу.

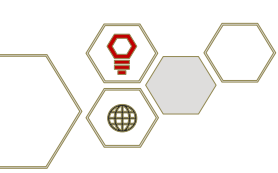
У даному контексті, проросійськість варто розуміти не лише як відкрити підтримку Грузією зовнішньої політики Росії, а й як прийняття окремих російських політичних технологій і дискурсивних моделей. По-перше, йдеться про використання риторики «суверенітету» для обмеження громадянських свобод. Правляча партія представляє західні фонди, неурядові організації, незалежні медіа та опозиційні сили як потенційних агентів зовнішнього втручання, що концептуально наближує грузинське законодавство про «іноземний вплив» до російського закону про «іноземних агентів» [5, с. 222-225]. По-друге, спостерігається перенесення російської логіки «фортеці в облозі», відповідно до якої будь-яка критика влади тлумачиться не як нормальний елемент демократичної конкуренції, а як загроза державності [5, с. 222-225; 21, с. 23-32]. По-третє, влада активно використовує страх перед

війною як механізм деполітизації суспільства й виправдання обережної або антизахідної зовнішньої політики.

Особливо показовою є теза А. Мікаутадзе про те, що російська пропаганда, підсилена війною проти України, активізувала в грузинському суспільстві глибоко вкорінені страхи перед новою війною, а партія «Грузинська мрія» використала ці настрої для консолідації влади [21, с. 23-32]. Такий підхід дозволяє пояснити, чому частина суспільства, залишаючись загалом проєвропейською, водночас може толерувати демократичний регрес: страх перед безпековою ескалацією тимчасово витісняє запит на демократичну підзвітність. У цьому сенсі проросійський дрейф Грузії не обов'язково набуває форми відкритого ідеологічного союзу з РФ, а може проявлятися як політика «безпекового виправдання» авторитаризації.

Можемо стверджувати, що російський вплив на Грузію має багатовимірний характер. У безпековому вимірі він пов'язаний з окупацією Абхазії та Південної Осетії, наявністю російських військових баз і постійною загрозою ескалації. В економічному вимірі він виявляється через торгівлю, міграцію, бізнесові зв'язки та залежність окремих секторів грузинської економіки від російського ринку. В інформаційно-політичному вимірі російський вплив реалізується через дезінформацію, поширення антизахідних наративів, апеляцію до традиційних цінностей і дискредитацію громадянського суспільства. Однак, особливість нинішнього історичного етапу полягає в тому, що Росія виступає не лише як зовнішня загроза, а й як внутрішньополітичний ресурс для грузинської влади. Риторика про небезпеку «втягування у війну», «іноземне втручання» або так звану «партію глобальної війни» дає змогу правлячим елітам представляти опозицію, неурядові організації та незалежні медіа як загрозу національній безпеці й стабільності. У такий спосіб зовнішній фактор використовується для внутрішньої консолідації влади.

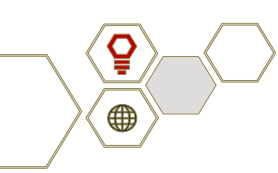

Коли в 2023 році Росія скасувала візовий режим для громадян Грузії на строк до 90 днів і відновила пряме авіасполучення, це було сприйнято як ознака потепління двосторонніх відносин. Даний крок мав не лише практичне, а й символічне значення: офіційна Москва демонструвала готовність винагороджувати офіційний Тбілісі за обережну позицію щодо російсько-української війни та за небажання повною мірою долучатися до західної санкційної політики. У такому форматі економічні та транспортні послаблення стали елементом ширшої стратегії впливу, спрямованої на посилення залежності Грузії від російського напрямку [3].

Кульмінацією застосування цієї логіки стало ухвалення у 2024 році Закону «Про прозорість іноземного впливу», що зобов'язує організації, які отримують понад 20% фінансування з-за кордону, реєструватися як суб'єкти, котрі поширюють іноземний вплив. Критики документа вказували на його подібність до російського законодавства про «іноземних агентів» і на ризик використання закону для тиску на громадянське суспільство й медіа. Реакція Європейського Союзу засвідчила, що цей Закон був сприйнятий не як внутрішня регуляторна зміна, а як принциповий відхід від європейських норм демократії, свободи асоціацій і плюралізму [1; 11].

Парламентські вибори 2024 року стали ще одним важливим маркером демократичного регресу Грузії. Хоча міжнародні спостерігачі не оголосили повного невизнання їх результатів, вони зафіксували серйозні проблеми, зокрема, повідомлення про тиск на виборців, підкуп, залякування та порушення під час виборчого процесу. Після виборів ситуація ще більше загострилася, адже рішення уряду призупинити рух країни до ЄС до 2028 року стало не лише політичним, а й ідентичнісним розривом з Європою [4; 12; 22].

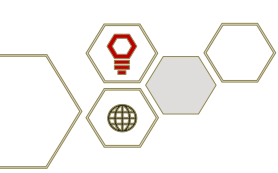
На рівні теорії міжнародних відносин цей розрив можна пояснити як кризу зовнішньополітичної ідентичності. Держава, зберігаючи офіційну мову європейського вибору, паралельно демонструє політичні практики, несумісні з вимогами європейської інтеграції. У такій ситуації зовнішньополітичне

позиціонування Грузії стає суперечливим: для значної частини суспільства Європа залишається ціннісним і цивілізаційним орієнтиром, тоді як правлячі еліти дедалі частіше використовують риторику суверенітету для виправдання дистанціювання держави від західних норм. Відтак, сучасна Грузія перебуває у стані ідентичної роздвоєності. З одного боку, значна частина суспільства, особливо молодь, громадянський сектор і проєвропейські політичні сили, продовжує сприймати Європу як простір свободи, верховенства права, модернізації, академічної мобільності й економічних можливостей. З іншого боку, правляча еліта дедалі активніше формує альтернативний наратив, у якому Захід постає не як джерело демократичної трансформації, а як потенційний чинник дестабілізації, втягування у війну та втручання у внутрішні справи. Саме це створює розрив між моделями зовнішньополітичної ідентичності Грузії, що підтримуються суспільством і владою відповідно [7, с. 15].

У теоретичному вимірі зазначений процес можна описати як перехід від європеїзації до імітаційної європеїзації. У першому випадку європейський курс означає поступове наближення до норм демократії, верховенства права, інституційної підзвітності та прав людини. У другому – європейська риторика використовується як символічний ресурс, тоді як реальна політика відтворює авторитарні або гібридні практики. Саме тому грузинський випадок демонструє небезпеку ситуації, коли формальна конституційна орієнтація на ЄС і НАТО не підкріплюється відповідною інституційною поведінкою [20, с. 235-258; 25, с. 1-8].

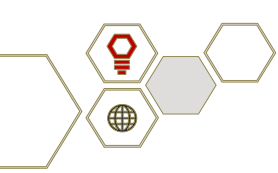
Можемо констатувати, що російський чинник виконує три функції у цьому процесі. Перша – безпекова: окупація Абхазії та Південної Осетії залишається постійним важелем впливу на стратегічні рішення Тбілісі. Друга – дискурсивна: Росія використовується як образ загрози, який дозволяє правлячій еліті пояснювати необхідність «обережності» у зовнішній політиці. Третя – інструментальна: російські політичні практики, зокрема законодавче

обмеження громадянського суспільства, антизахідна мобілізація та дискредитація опозиції, стають внутрішніми інструментами зміцнення влади. У такий спосіб Росія присутня в грузинській політиці не лише як зовнішній актор, а і як модель політичної поведінки.

Водночас, проросійський дрейф влади не означає повної пасивності грузинського суспільства. Навпаки, як зазначають Е. Панчулідзе та Р. Янгс, Грузія демонструє феномен «циклічної стійкості», за якої автократизація та демократичний спротив розвиваються паралельно, тобто посилення репресивних практик супроводжується зростанням громадянської мобілізації, плюралістичних цінностей і солідарності між різними суспільними групами [23, с. 123-134]. Це означає, що зовнішньополітична ідентичність Грузії не є остаточно визначеною правлячою елітою. Вона залишається предметом боротьби між двома політичними проєктами – європейсько-демократичним і сувереністсько-авторитарним. Відтак, важливим наслідком даного процесу є погіршення міжнародного іміджу Грузії. Падіння показників свободи преси, тиск на громадянське суспільство, висунення звинувачень проти опозиції та відмова від активної євроінтеграційної політики послаблюють зовнішньополітичну легітимність держави. У попередні роки Грузія могла апелювати до образу «реформатора» й «демократичного форпосту» Південного Кавказу. Нині ж цей образ дедалі більше поступається уявленню про державу з гібридним політичним режимом, олігархічною структурою влади та суперечливою зовнішньополітичною орієнтацією.

Водночас, не можна зводити грузинський кейс лише до маніпуляцій із боку Росії або пасивності суспільства. Такий підхід відтворював би редукцію локальної агентності, за якої пострадянські суспільства розглядаються лише як об'єкти боротьби між великими державами. У випадку Грузії саме суспільна агентність залишається ключовим чинником, який перешкоджає остаточної авторитарній консолідації. Молодь, студентські рухи, незалежні журналісти, неурядові організації та проєвропейські політичні сили формують

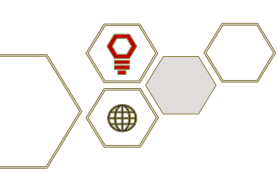

альтернативну модель зовнішньополітичної ідентичності Грузії як європейської, демократичної, суверенної та антиімперської держави. Звісно, така суспільна мобілізація стикається з істотними обмеженнями. Після посилення законодавчого контролю над іноземним фінансуванням громадські організації, аналітичні центри та незалежні медіа опинилися під значним тиском. Це становить проблему не лише для внутрішньої демократії, а й для зовнішньополітичної стійкості держави. Як демонструє український досвід, активне громадянське суспільство, незалежні медіа та довіра до інституцій є важливими умовами протидії гібридним загрозам.

Варто відзначити, що для Європейського Союзу грузинська криза має подвійне значення. З одного боку, вона демонструє обмеженість нормативної сили ЄС у ситуації, коли правлячі еліти держави-кандидата на членство в цій організації використовують мову суверенітету для відхилення європейських вимог. З іншого боку, вона засвідчує необхідність переосмислення європейської політики щодо Східного партнерства. Технічна умовність, яка ґрунтується на виконанні формальних критеріїв, є недостатньою, якщо не супроводжується реальною підтримкою громадянського суспільства, незалежних медіа, представників освіти й науки, а також політичною участю та демократичною стійкістю.

Отже, сучасну Грузію доцільно характеризувати не просто як державу, яка «відходить від Заходу», а як політичний простір боротьби між проєвропейською суспільною ідентичністю та владною практикою деєвропеїзації. Саме ця суперечність пояснює парадокс грузинського розвитку: суспільство значною мірою залишається орієнтованим на ЄС, тоді як державна політика дедалі частіше наближається до логіки російського авторитарного врядування.

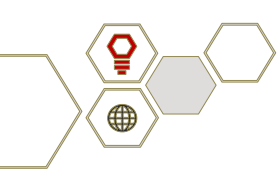
Висновки. Демократичний регрес Грузії має комплексний характер і виявляється одночасно у внутрішньополітичній, інституційній, суспільній та зовнішньополітичній площинах. Його не можна пояснювати лише російським

впливом або лише внутрішніми помилками грузинських еліт. Ідеться про взаємодію кількох чинників: олігархічної концентрації влади, слабкості демократичних інститутів, поляризації суспільства, використання безпекової риторики для обмеження громадянського простору, гібридного впливу Росії та недостатньо послідовної політики західних партнерів.

Грузія фактично віддаляється від демократичного табору не лише через обмеження прав і свобод усередині країни, а й через зміну зовнішньополітичної поведінки. Призупинення процесу початку переговорів про вступ до ЄС до 2028 року стало символічним і практичним проявом цих трансформацій. Водночас, важливо уточнити, що формально європейський і євроатлантичний курс не був вилучений із тексту Конституції країни, однак практична політика влади дедалі більше суперечить цьому курсу.

Російський чинник у грузинській політиці виконує три взаємопов'язані функції. По-перше, Росія залишається безпековою загрозою через окупацію частини грузинської території. По-друге, вона використовується владою як привід для обережної або антизахідної політики під гаслом недопущення війни. По-третє, російський фактор стає політичним ресурсом, який дозволяє маркувати опозицію, громадянське суспільство та незалежні медіа як нібито пов'язані з «іноземним втручанням». Проте проросійський дрейф Грузії полягає не лише у її зближенні з офіційною Москвою на рівні окремих практичних рішень. Він також виявляється у засвоєнні російських політичних технологій: законодавчому обмеженні громадянського суспільства, використанні риторики «суверенітету» проти західних партнерів, дискредитації опозиції як агентів зовнішнього впливу, посиленні контролю над медійним простором і формуванні образу Заходу як джерела нестабільності. Саме тому сучасну політику Грузії доцільно розглядати як процес деєвропеїзації зовнішньополітичної ідентичності держави, який відбувається попри збереження формальної конституційної риторики європейської та євроатлантичної інтеграції.

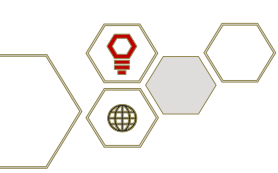

Практичне значення даного дослідження полягає в тому, що грузинський кейс демонструє: демократична стійкість є не лише внутрішньою цінністю, а й умовою зовнішньополітичної суб'єктності, безпеки та міжнародної довіри. Для ЄС, НАТО й України ситуація в Грузії має значення з огляду на безпеку Чорноморського регіону, протидію російському впливу та майбутнє політики розширення цих багатосторонніх міжнародних організацій. Теоретичне значення роботи полягає у поєднанні підходів до вивчення автократизації, гібридних режимів, демократичної стійкості та зовнішньополітичної ідентичності. Грузинський випадок демонструє, що демократичний регрес не лише змінює внутрішню архітектуру влади, а й трансформує міжнародну роль держави, її образ, систему союзів і алгоритми сприйняття з боку зовнішніх акторів.

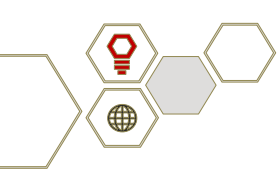
Перспективними напрямками подальших наукових розвідок у даному напрямі є порівняльний аналіз демократичного регресу Грузії з процесами в Молдові, Вірменії, Україні та державах Західних Балкан; дослідження ролі молодого покоління у формуванні проєвропейської ідентичності держави; аналіз ефективності політики ЄС щодо гібридних режимів; а також вивчення впливу російських гібридних інструментів на зовнішньополітичне позиціонування держав Південного Кавказу.

Список використаних джерел

1. Парламент Грузії ухвалив закон про «іноагентів». *Суспільне. Новини*. 14.05.2024. URL: <https://suspilne.media/745571-parlament-gruzii-uhvaliv-zakon-pro-inoagentiv/> (дата звернення: 04.08.2025).
2. Прем'єр Грузії виключає надання Україні військової допомоги. *Європейська правда*. 07.12.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/7/7152051/> (дата звернення: 04.08.2025).

3. Прем'єр Грузії задоволений рішенням РФ щодо відновлення польотів і скасування віз. *Європейська правда*. 11.05.2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/11/7161507/> (дата звернення: 04.08.2025).
4. Проросійська влада Грузії відмовляється від переговорів про вступ до ЄС до 2029 року. *Європейська правда*. 28.11.2024. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/11/28/7199439/> (дата звернення: 04.08.2025).
5. Adamadze K. Democracy Backsliding in Georgia: Turning from West to Russia. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2025. № 33. С. 222-229. DOI: 10.32782/2305-9389/2025.33.37.
6. Benia M. Storm on the Shore: Georgia's Democratic Crisis and Its Implications for Wider Black Sea Security. *The Peace and Security Monitor*. 2025. Issue 18. URL: <https://peacehumanity.org/monitor/storm-on-the-shore-georgias-democratic-crisisand-its-implications-for-wider-black-sea-security/> (дата звернення: 14.08.2025).
7. Bjørkhaug I., Bøås M., Giske M. T., Lefdal K., Liu J. Tabulation Report: Georgia // Re-Engaging with Neighbors in a State of War and Geopolitical Tensions. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2025. P. 1-31.
8. Constitution of Georgia. Article 78 – Integration into European and Euro-Atlantic Structures. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?fullscreen=1&impose=parallelEnRu> (дата звернення: 14.08.2025).
9. Democracy in Peril: Georgia's Choice Amid Global Shifts in Power. *СПІЛЬНЕ.COMMONS*. 13.01.2025. URL: <https://commons.com.ua/en/georgias-choice-amid-global-shifts-power/> (дата звернення: 14.08.2025).
10. Erkvania T. Finding a Constitutional Equilibrium: The First Constitution of Georgia and Its Heritage After More Than a Century. *Verfassungsblog*. 26.05.2023. URL: <https://verfassungsblog.de/finding-a->

constitutional-equilibrium/ DOI: 10.17176/20230526-231150-0 (дата звернення: 16.08.2025).

11. European Commission. Statement by High Representative Josep Borrell and Commissioner Olivér Várhelyi on the Adoption of the ‘Transparency of Foreign Influence’ Law in Georgia. *European Commission*. 15.05.2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_24_2628 (дата звернення: 17.08.2025).

12. European Parliament. Joint Statement on the Georgian Government’s Decision to Pause Efforts to Start Accession Negotiations with the EU. *European Parliament*. 29.11.2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/joint-statement-on-the-georgian-governme/product-details/20241129DPU39689> (дата звернення: 14.08.2025).

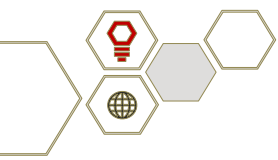
13. European Parliament. Georgia: After the Elections. *European Parliamentary Research Service*. 17.05.2012. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/LDM_BRI\(2012\)120367](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/LDM_BRI(2012)120367) (дата звернення: 17.08.2025).

14. Freedom in the World 2025: Georgia. Washington, DC: Freedom House, 2025. URL: <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2025> (дата звернення: 19.08.2025).

15. Hopf T. The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security*. 1998. Vol. 23, No. 1. P. 171-200. DOI: 10.1162/isec.23.1.171.

16. Khuntsaria T. Georgia’s Fight for Freedom: A Defining Moment for the West. *European Democracy Hub*. 06.02.2025. URL: <https://europeandemocracyhub.epd.eu/georgias-fight-for-freedom-a-defining-moment-for-the-west/> (дата звернення: 14.08.2025).

17. Kononchuk S. Plebiscite Engineering and Autocratisation in the Post-Soviet Region. *UA: Ukraine Analytica*. 2025. No. 3(38). P. 3-11. URL:

https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/UA_Analytica_38.pdf (дата звернення: 08.08.2025).

18. Levitsky S., Way L. A. *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 517 p.

19. Lüthmann A., Lindberg S. I. A Third Wave of Autocratization Is Here: What Is New about It? *Democratization*. 2019. Vol. 26, No. 7. P. 1095-1113. DOI: 10.1080/13510347.2019.1582029.

20. Manners I. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. 2002. Vol. 40, No. 2. P. 235-258. DOI: 10.1111/1468-5965.00353.

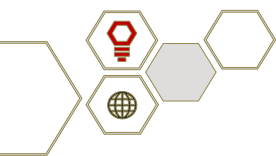
21. Mikautadze A. Security versus Prosperity: The False Dilemma Eroding Georgia's Democratic Resilience. *UA: Ukraine Analytica*. 2025. No. 3(38). P. 23-32. URL: https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/UA_Analytica_38.pdf (дата звернення: 11.08.2025).

22. OSCE/ODIHR. *Georgia, Parliamentary Elections, 26 October 2024: Final Report*. Warsaw : OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2024. 51 p. URL: https://odihr.osce.org/sites/default/files/f/documents/1/6/584029_0.pdf (дата звернення: 15.08.2025).

23. Panchulidze E., Youngs R. The Source of Georgia's Democratic Resilience. *Journal of Democracy*. 2025. Vol. 36, No. 1. P. 123-134. DOI: 10.1353/jod.2025.a947888.

24. Reporters Without Borders. *World Press Freedom Index 2025*. Paris: Reporters Without Borders, 2025. URL: <https://rsf.org/en/index> (дата звернення: 18.08.2025).

25. Smolnik F., Tadumadze G. Georgia at a Crossroads: Democratic Backsliding and Turning Away from Pro-Western Course. *SWP Comment*. 2025. No. 27. P. 1-8. URL: <https://www.swp->

berlin.org/publications/products/comments/2025C27_Georgia_Crossroads.pdf

(дата звернення: 14.08.2025).

26. Stollenwerk E., Börzel T. A., Risse T. Theorizing Resilience-Building in the EU's Neighbourhood: Introduction to the Special Issue. *Democratization*. 2021. Vol. 28, No. 7. P. 1219-1238. DOI: 10.1080/13510347.2021.1957839.

27. Tolstrup J. Black Knights and Elections in Authoritarian Regimes: Why and How Russia Supports Authoritarian Incumbents in Post-Soviet States. *European Journal of Political Research*. 2015. Vol. 54, No. 4. P. 673-690. DOI: 10.1111/1475-6765.12079.

28. Way L. A. Authoritarian State Building and the Sources of Regime Competitiveness in the Fourth Wave: The Cases of Belarus, Moldova, Russia, and Ukraine. *World Politics*. 2005. Vol. 57, No. 2. P. 231-261. DOI: 10.1353/wp.2005.0018.

29. Weisensee J. The EU and the Georgia Crisis of 2008. *EU Diplomacy Papers*. 2010. No. 9. P. 1-30. URL: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/edp_9_2010_weisensee_0.pdf (дата звернення: 17.08.2025).

30. Wendt A. Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992. Vol. 46, No. 2. P. 391-425. DOI: 10.1017/S0020818300027764.